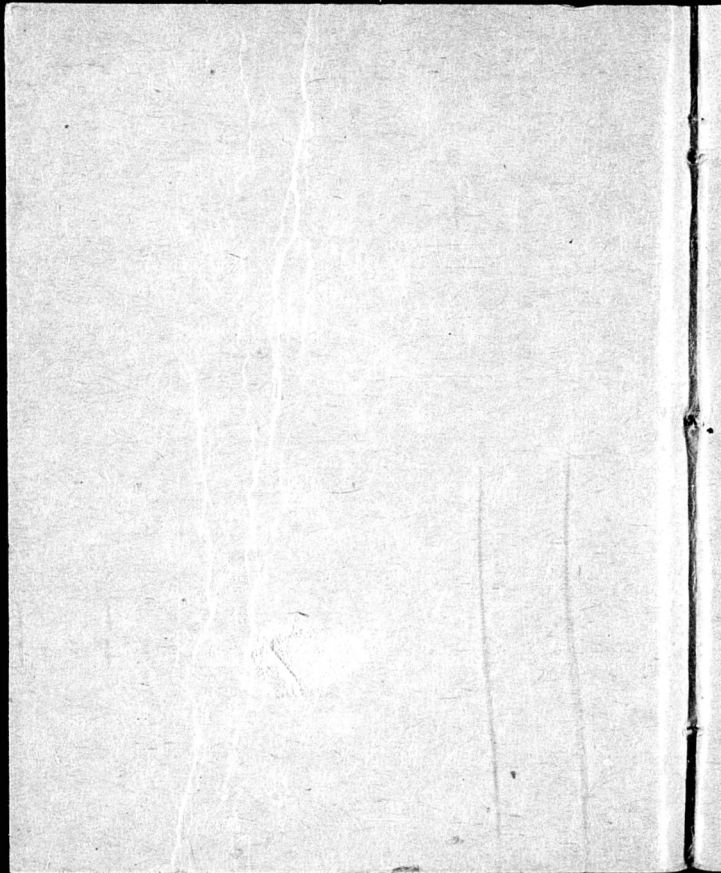
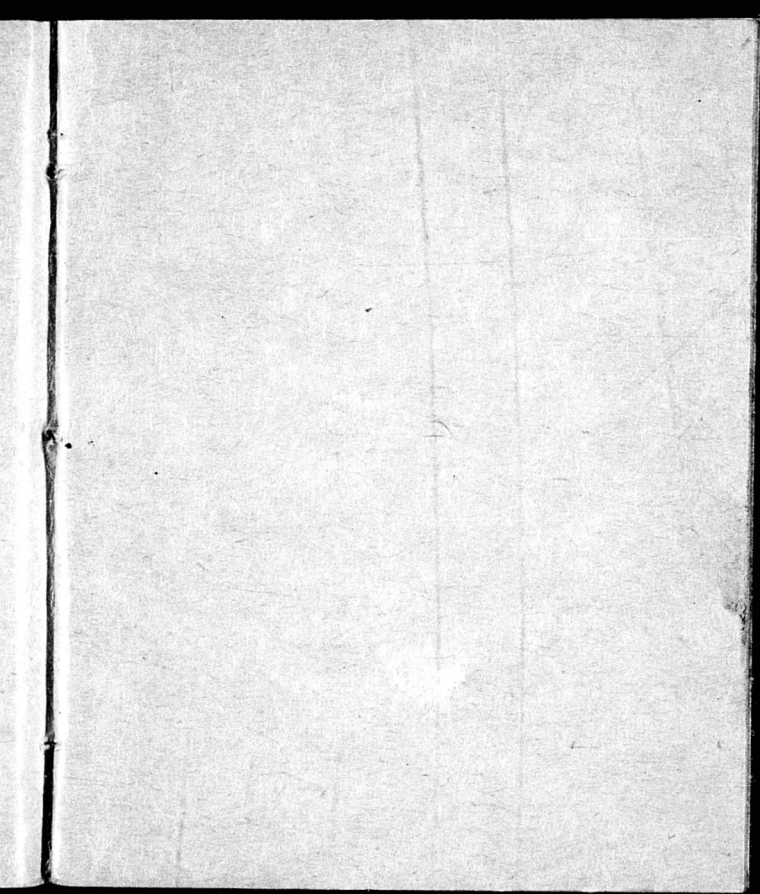

C

160A

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2855 761 3

TWEEDE VERVOLG

OP DE

Co. 150^e

VERZAMELING

VAN

BEPROEFDE GENEESMIDDELEN EN VOORSCHRIFTEN

VOOR VELE ZIKTEN DER

PAARDEN EN KOEIJEN:

*opgeteekend door een' bergemd Vee-arts
na eene 30jarige onderoinding.*

TE DEVENTER, BIJ
J. D E L A N G E.

ZIEKTEN DER PAARDEN (1).

*O*ver de leggers. — Deze zijn gelegen aan den punt der elleboog, en vormen een gezwel, hetwelk zeer in grootte verschilt, en zelfs die van een kinderhoofd kan verkrijgen. — Het gezwel is vast en spekachtig, of wel het bestaat slechts uit een' vliezige holle zak, die eene waterachtige vloeistof insluit. — In de meeste gevallen ontstaat dit gebrek, door drukking van het kalkoeneinde van het hoefijzer, gedurende het liggen van het paard, doch het ontstaat ook wel bij onbeslagene paarden, wanneer deze met onder het lijf geslagene voeten, even als de koeijen, gaan liggen, vooral wanneer den bodem gevloerd is, en van geen stroo is voorzien.

Men geneest dit, overigens niet gevaarlijke gebrek, op de volgende wijze: Is de legger versch ontstaan, heet en pijnlijk, dan gelukt het somwijlen, de verdeeling te bewerken, door herhaalde wasschingen en

---

(1) Wij spreken altijd van medicinaal gewigt.

omslagen met koud water; gelukt dit evenwel niet, dan maakt men, wanneer er vocht in het gezwel bevat is, eene kleine insteking, om dit vocht te doen uitvloeijen; daarna wrijft men, 3 malen daags, de legger met het volgende in: Kamfer spiritus, waarin een weinig zeep wordt gedaan, 3 oncen, terpentijnolie en geest van sal-ammoniak, van ieder $\frac{1}{2}$ onc. — Zeer dikwijls verdwijnt hierdoor de legger na 8—14 dagen. — Is dit evenwel niet het geval, dan moet het gezwel vernietigd worden, waartoe dagelijks twee malen, het volgende mengsel op de legger moet worden ingewreven: Koolstofzure potasch $\frac{1}{2}$ onc., terpentijnolie $1\frac{1}{2}$ oncen, geest van sal-ammoniak $\frac{1}{2}$ onc. Tinctuur van Spaansche vliegen $\frac{1}{2}$ once. — Dit mengsel moet van 2—3 weken lang worden aangewend, en de korsten en het uitslag, dat daardoor gevormd wordt, om de 2—3 dagen, met warm zeepwater worden weggenomen. In den regel geneest het gebrek hierdoor, en verdwijnt langzamerhand. — Mogt dit evenwel niet het geval zijn, dan is men genoodzaakt de legger met *het mes wegtenemen*, eene operatie waartoe het geraden blijft de hulp van een' Vee-arts

interooopen. — Schrijver dezès heeft steeds het meeste nut ondervonden van het *afbinden* der liggers; hierdoor wordt ook het nablijvende likteeken veel kleiner dan na het wegsnijden. Dit afbinden geschiedt met eene pikdraad en niet op ééns, maar moet langzamerhand geschieden, door namelijk gedurende 8 dagen dagelijks een nieuwe pikdraad, iets vaster dan de vorige, om den hals van den legger, om de gezonde huid, te leggen; hierdoor rot, als het ware, de legger af, en komt, omdat ook de beurs is weggenomen, niet zoo gemakkelijk terug. — Ik heb enkele paarden gekend, die, niet-tegenstaande de beurs op deze wijze was weggenomen, elk voorjaar, zonder bekende oorzaak, een legger als een menschenhoofd verkregen; met een pennemes werd er eene sleek in gedaan, en liep het vocht alsdan langzamerhand uit, waarna de legger geheel verdween, om het volgende jaar terug te komen. — Bij kleine, verouderde leggers is het gedurende eenen langen tijd besmeren van het gezwel met gewone groene zeep, dikwijls heilzaam bevonden.

Kniezwam. Dikke knieën. Aan de voorknie (de handwortel) ontstaat somwijlen een

zwammig gezwel, hetwelk door een' val op de knie, door stooten en slaan, of door andere uitwendige oorzaken ontstaat. In het begin is de gezwollene knie zeer warm en pijnlijk; na verloop van eenigen tijd verdwijnen deze verschijnselen, en er blijft eene koude, onpijnlijke zachte zwelling over, die wel geen nadeel aanbrengt of het paard kreupel doet gaan, doch in gevallen van verkoop zeer de waarde van het dier vermindert. — Versch ontstane zwellingen der knie houde men aanhoudend met koud water vochtig, of wel men plaatst het been van het paard, vooral wanneer het daaraan kreupel mogt gaan, tot over de knie, gedurig in koud water. — Verdwijnt de zwelling hierdoor niet geheel, dan is zeer heilzaam het aanhoudend bevochtigen van de knie met warme azijn, die zoo heet mogelijk moet worden aangewend, doch zonder evenwel daardoor de huid te branden. Ook is het volgende middel zeer doelmatig: men neme sal-ammoniak, en kampher spiritus van elk 2 oncen, water en azijn van elk $\frac{1}{2}$ Nederlandsche kan, en wassche hiermede elk half uur of elk uur de knie. — Volgt ook hierna geene her-

stelling, dan moeten dezelfde smeersels, als bij de leggers zijn opgegeven, worden aangewend; vooral ook zorgende om alle 2—3 dagen, de ontstane korsten op de knie, voorzigtig, met warm zeepwater te bevochtigen en te verwijderen.

Rasp, Knie- en Hak-mok. Dit lastig en dikwijls zeer moeilijk te genezen gebrek, waardoor meermalen het geheele aangedane been opzwellt en, wanneer het niet doelmatig behandeld wordt, steeds gezwollen blijft, en daardoor alle waarde van het dier beneemt, bestaat in een mokachtig uitslag van de achterste vlakke van de voor-knie (de buiging van den bandwortel), of wel aan de voorste vlakke van het hak-gewricht (de spronggelidsbuiging). — Dit gebrek gaat met uitzweeting van eene scherpe stof, die zich tot korsten verdikt, huidscheuren en spleten gepaard, en is dikwijls zoo pijnlijk, dat het paard er kreupel aan gaat. — Het gebrek ontstaat door onzuiverheid, het langdurig gaan en staan op modderige straten of wegen en stallen, door dezelfde oorzaken die de mok voortbrengen, kwaadsappigheid van het dier, enz.

Men begint de behandeling door de aan-

gedane praatsen eenvoudig, gedurende eenige dagen, met zeepwater te reinigen, en des avonds eenige zoete olie, over de scheuren en spleten in te wrijven; wanneer hierna, hetgeen meestal geschiedt, geene beterschap volgt, dan wrijfve men dagelijks 2 of 3 malen eenige blaauwe kwikzalf (zoo genaamde ruitersalf) in, die om de 2 dagen, door zeepwater moet worden weggenomen. Wil ook hierdoor het gebrek niet genezen, dan beproeve men de roode praecipitaatzalf (2 drachmen), waar bij (1 drachmen) zinkebloemen gemengd is. — Soms tijds wil ook hierdoor nog dit gebrek niet genezen, in dit geval wende men de witte gekamferde loodzalf aan; die in verre de meeste gevallen herstelling veroorzaakt. Ook hier zorge men om de zalf van tijd tot tijd af te wasschen, en vooral om het dier rust te geven, om het buigen van het been of der beenen, en daardoor het op nieuw openbarsten der scheuren en spleten voor te komen; zijn de baren daar ter plaatse te lang, dan moeten die worden weggeschoren, en zorge men, gedurende de behandeling vooral daarvoor, dat er zich geen zand of andere onzuiverheden in de barsten plaatst.

Peesknoopen. Dit gebrek bestaat in eene opzwellling langs de pezen aan de achterste vlakke van het voorbeen, van de knie (de handwortel) tot aan den kogel (het kogelgewricht), en aan de achterbeenen, van af de hiel insgelijks tot den kogel. — Het paard is daardoor belangrijk kreupel, het treedt met het aangedane been niet door, staat met dit zieke been gekromd, als ware het steltvoetig, en wanneer men met de vingers langs de pees strijkt, voelt men die gezwollen, heet en bij de minste drukking zeer pijnlijk. Dikwijls bespeurt men duidelijk dat op de eene of andere plaats vocht-golving plaats heeft. — Het paard staat steeds met een gebogen been en rust er niet op. — De oorzaken zijn in- of uitwendige. — Na rheumatische ziekten ontstaan zij dikwijls, schijnbaar geheel van zelfs, bijv. na de griep, na bevangenheid, na pleuris. — Ook door uitwendige geweldadigheden, stooten, schoppen, slaan, bovenmatige krachtinspanningen, mistreden enz. ontstaan zij meermalen.

De genezing vordert strenge rust, het staan op een zachten bodem, op stroo, en de aanwending der volgende middelen: Is het gebrek pas ontstaan dan wassche men

hetzelve , alle 2 of 3 uren , met gelijke deelen azijn en koud water , gedurende eenige dagen ; is hierdoor de herstelling niet verkregen , dan bedient men zich als wassching van een mengsel bestaande uit : Sal-ammoniak en kamfergeest van elk $1\frac{1}{2}$ onc. , azijn en water van elk $\frac{1}{2}$ flesch vol ; terwijl men elken avond de volgende zalf langs de pees inwrijft : namelijk : potasch $2\frac{1}{2}$ drachmen blaauwe kwik- of ruitersalf 2 oncen. — Door deze middelen wordt in de meeste gevallen het gebrek in 2 tot 3 dagen genezen. Is dit niet het geval , dan wendde men het volgende middel aan : opodeldoch , geest van sal-ammoniak , terpentijnolie en tinctuur van spaansche vliegen , van elk 1 onc. , waarvan dagelijks 2 of 3 malen iets wordt ingewreven. — Is ook dit vruchteloos , dan moet op de plaats der knoop eene scherpe zalf worden aangewend , waardoor een stuk vel verloren gaat en een likteeken ontstaat , of wel moet het brandijzer worden aangewend. In beide gevallen is het raadzaam om de behandeling door een geneeskundige (een Vee-arts) te doen aanwenden , omdat de middelen ondoelmatig aangewend , alle waarde aan het dier kunnen benemen.

Kakhielen, piephakken, dikke hakken.

Is een gezwel, hetwelk op de punt van het hak- of hielbeen ontstaat, het paard zeer ontsierd en het dier somtijds kreupel doet gaan. Onderzoekt men de versch ontstane kakhiel met de hand, dan vindt men dezelve warm, dikwijls in het midden hol en met eene vloeistof gevuld, of ook wel geheel uit eene vrij vaste zelfstandigheid beslaan. — De oorzaken zijn bijna uitsluitend uitwendige gewelddadigheden, als stooten, staan, welke de hak treffen, waarom men ze meestal bij onrustige paarden, en bij de zoodanige die per schip of spoorwagen vervoerd zijn, aantreft. — Somtijds evenwel ontstaan zij, bij kwaadsappige, ziekelijke of zeer oude paarden plotseling, zonder bekende oorzaken, en is daarbij tevens eene meerdere zwelling van het been, stramheid en pijnlijkheid bij de bewegingen aanwezig, en blijft de indruk van den vinger gedurende eenigen tijd daarin aanwezig, alsdan zijn zij dikwijls de eerste teekenen, dat het paard de *worm* aan dat been krijgt, en is het zaak dan dadelijk een Vee-arts te raadplegen. — Is dit evenwel niet het geval dan vorderen zij dezelfde behandeling als

de kniezwam of dikke knieën, waarom wij daarna ook verwijzen.

Overkoting. Overkoten. Kreupel in de Kogel of het Kogelgewricht. Deze kreupelheid komt zeer dikwijls, vooral aan de achterbeenen, voor en bestaat, of in eene verstuiking of wel in eene werkelijke ontwrichting van het kogelgewricht. — Bestaat het gebrek slechts in eene verstuiking, dan knikt het paard bij elke schrede, met het zich anders naar achteren buigende, kogelgewricht, naar voren, vooral wanneer het over eenige verhevenheid moet stappen; vooral het onderste einde van het pijpbeen wijkt naar voren, en vormt eene ronde, harde zwelling. In deze stelling staat het paard ook in den stal, terwijl het het been verschoont en met hetzelfde niet doortreedt; slechts nu en dan glijdt het been in zijne natuurlijke plaats. — Is daarentegen eene ontwrichting (de hoogste graad van overkoting) aanwezig, dan blijft het onder-einde van het pijpbeen in zoodanige ligging dat vóór het kogelgewricht een dikke ronde zwelling steeds aanwezig blijft. — Het paard is zeer kreupel, bij de verstuiking treedt het nog voorzigtig op het zieke been, bij de

ontwrichting daarentegen in het geheel niet, maar hinkt op drie beenen. — De oorzaken zijn: sterke krachtinspanning, mistreden, te vast zitten van den voet in kleigronde of bevrozene bodem, uitglijden enz.

Is de zieke voet nog beslagen, dan wordt het ijzer voorzigtig afgenomen; men plaatse het paard op een zachten bodem, en geve het rust. Is er ontsteking, hitte en zwelling aanwezig, dan plaatse men de zieke voet aanhoudend in koud water, of omhult die los met linnen en leemaarde en begiet die met zeer koud water. — Is de ontsteking verdwenen en is verslapping de oorzaak van de aanhoudende kreupelheid, dan make men inwrijvingen van kamfer spiritus, brandewijn of wel van een mengsel bestaande uit: terpentijnolie, geest van sal-ammoniak, opodeldoch en kamfergeest van ieder $1\frac{1}{2}$ oncen. — Helpen deze middelen niet dan raadplege men een Veearts. — Soms zijn, in den beginne van het ontstaan, aderlatingen in de ballen van den voet aangewezen, terwijl in hardnekkige gevallen soms alleen het brandijzer genezing kan bewerken.

ZIEKTEN DER KOEIJEN.

Ontsteking van het Hart. Deze ziekte komt niet zelden voor; doch is zeer moeilijk te onderkennen. — Het rund wordt, niettegenstaande de beste voeding en de meeste zorg, evenwel mager; de haren staan stroef; de warmte der ooren en huid wisselt af, doch zijn de ooren en beenen meestal koud; de eetlust is zeer afwisselend, het dier steunt, verandert niet gaarne van plaats en vertoont teekenen van pijn bij drukking onder de borst. Bij het liggen steunt het, ziet naar de zijde om, tot dat eindelijk voor of onder de borst, zich een groot gezwel vormt, waarbij het dier bijna aanhoudend staat en niet gaat liggen; er stelt zich eene doorloop in, en sterft het dier eindelijk, nadat de ziekte van 4 tot 8 weken geduurd heeft; somwijlen evenwel eindigt de ziekte reeds na 8 of 14 dagen in den dood.

De oorzaken zijn meestal werktuigelijke beleedigingen, als naalden en andere spitse lichamen, die met het voedsel doorgeslikt, en door de maag heen langzamerhand in het hart dringen. — Dikwijls vond men na

den dood bij deze dieren naalden, nagels, zelfs eene schaar en een zakmes in het hart gedrongen.

Is een vreemd ligchaam in het hart gedrongen, dan is aan geene genezing te denken, omdat het niet kan verwijderd worden. — Is de ziekte daarom, zoo veel mogelijk met zekerheid herkend, dan slagte men het dier, maar wage geen onzekere, soms kostbare behandeling.

De Parelziekte, inwendige pokken. Deze ziekte is moeilijk te herkennen, en kan dikwijls reeds vele maanden aanwezig zijn, vóór dat men ze herkent. Men bemerkt als hoofdkenmerk eene voortdurende tochtigheid, zoodat de koeijen elke maand een of 2 maal tochtig zijn, die ook na het bespringen niet verdwijnt, omdat slechts zelden daardoor eene bevruchting volgt; wordt de koe dragtig, dan volgt evenwel meestal verwerpen van het kalf. — Niet bij alle koeijen evenwel neemt men deze vermeerderde geslachtsdrift waar; van daar dat sommige schrijvers dit verschijnsel als hoofdkenmerk dezer ziekte verwerpen. — In *Noord Brabant* bijv. zijn vele parelzieke koeijen, en bij slechts weinige neemt men

de aanhoudende tochtigheid waar. — Later vertoont zich dikwijls eene losse, vochtige hoest, waarbij evenwel verder niets ziekelijks aan het dier wordt waargenomen. Eerst na langen tijd, na een jaar, soms zelfs eerst na onderscheidene jaren, wordt de ziekte doodelijk. De hoest wordt dan droog, hevig, diep uit de borst komende en zeer hinderlijk voor het dier, de haren worden stroef en glansloos, de oogen mat en bleek, het dier vermagert zeer veel, zelfs bij het beste voeder; de ademhaling wordt bezwaarlijk, bij drukking op het borstbeen en de ribben geeft het dier groote pijn te kennen, doordien het hoest en uitwijkt. — In dit geval volgt de dood meestal zeer spoedig.

Bij de opening van het kadaver kan men de ziekte eerst met volkomene zekerheid bepalen, dewijl aan de weivliezen die in de buik en borstholte gevonden worden, vooral aan het darmscheil en het net, talrijke bruine met eene dunne steel voorziene uitwassen aanwezig zijn, ter grootte van eene erwte tot die van eene hazelnoot en grooter; zij staan op zich zelve, dicht bij elkander of druifvormig gerangschikt.

De oorzaken dezer ziekte zijn nog niet

goed bekend, doch komt zij het meeste bij vee voor hetwelk met draf, slobbering en de overblijfselen der brandewijn- en jenever-stokerijen gevoed wordt, en op lage, welige landen geweid wordt. — In arme streken komt zij daarom het meeste voor.

Daar de ziekte moeilijk te herkennen is, is de behandeling ook onzeker; te meer omdat wanneer de ziekte reeds zoo verre gevorderd is, dat zij duidelijk te onderkennen is, zij ook meestal te groote vorderingen heeft gemaakt, om met gelukkig gevolg te worden behandeld. Vermoedt men evenwel de ziekte dan geve men: ruwe spiesglans, bloem van zwavel, glanzend schoorsteenroet, van elk 2 oncen, waarvan de zieke koe, 's morgens en 's avonds, telkens 2 eetlepels, onder het voedsel gemengd wordt. — Men zorge tevens voor drooge ligging, zuiverheid der huid en eene goede, krachtige voeding.

Het vleesch is voor het gebruik voor den mensch onschadelijk, zoo lang namelijk het dier nog in een goeden staat verkeert en niet te ziek zich voordoet of te zeer vermagerd is; ook wanneer de hoest te sterk is moet het vleesch verworpen worden.

Wordt jaarliks veroelgd.

j
n
-
e
n

,
-
-
,
-
-
n
-
-
-
s
n

n
t
n
-
s

1215788

